

ФІНАНСИ

УДК 336.7

С.А. КУЗНЕЦОВА, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

В.М. ВАРЕНИК, аспірант
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В ХАОТИЧНО СТРУКТУРОВАНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сформовано парадигму розвитку фінансів в умовах хаотично структурованої економіки. Розроблено модель руху грошових потоків за сегментами у національній економіці. Обґрунтовано модель системи управління грошовими потоками національної економіки в сучасних умовах її хаотичного структурування.

Ключові слова: управління національною економікою, грошовий потік, управління грошовими потоками, фінансова система, державні фінанси, міжнародні фінанси, хаотично структурована економіка.

Постановка проблеми. Актуальні світові тенденції в економіці та суспільстві висувають принципово нові вимоги до фінансів. В умовах хаотичного структурування сучасної економіки, якій притаманні інформатизація, нестабільність, динамічність, турбулентність, глобалізація та інтеграція, актуальною є потреба загального розвитку фінансової системи шляхом еволюції міжнародних, державних та приватних фінансів з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Остання фінансова криза підтвердила, що особливого значення у цьому аспекті набуває питання ефективного управління грошовими потоками як на рівні держави, так і на локальному рівні суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на підвищену потребу держави в налагодженні процесу управління грошовими потоками, проведений аналіз спеціальної літератури [1–11] засвідчив, що переважна більшість вітчизняних досліджень спрямована на вирішення питань управління грошовими потоками виключно на рівні підприємств. Так, зокрема, Л. Васильєва наголошує, що проблема управління грошовими потоками підприємства є най-

більш актуальною, тому необхідно створити таку систему управління грошовими потоками, яка охоплювала б основні аспекти управління діяльністю підприємства: управління необоротними активами, товарно-матеріальними запасами, дебіторською і кредиторською заборгованістю, кредитами банку, власним капіталом [5].

Такий локальний підхід унеможливорює комплексне врахування різних рівнів і форм зв'язків між грошовими потоками на макро-, мезо- та мікрорівнях, з метою посилення їх цілісності й ефективності, забезпечення спроможності багатоваріантного руху грошових коштів у нестійкому економічному середовищі з урахуванням статистичних і динамічних законів та закономірностей, що має визначальний характер для загального розвитку сучасної фінансової системи.

Постановка завдання. Для вирішення окресленого кола питань на основі узагальнення світового наукового та практичного досвіду щодо специфічних особливостей діяльності різноманітних компаній та попереднього дослідження [2, 7] сформуємо загальну парадигму розвитку фінансів в умовах хаотично структурованої економіки, розроби-

мо модель грошових потоків за сегментами у національній економіці та модель системи управління грошовими потоками в економіці України.

Виклад основного матеріалу. Загалом сучасну фінансову систему формують три складові:

- міжнародні фінанси;
- державні фінанси;
- приватні фінанси.

Відповідно при формування загальної парадигми розвитку такої системи, зокрема, щодо грошових потоків, принципового вирішення потребує питання визначення характеру зв'язків між такими складовими та ступенів впливу розвитку кожної складової на загальну еволюцію фінансової системи.

Фінансова криза, наслідки якої відчуває зараз увесь світ, засвідчила неготовність переважної більшості держав на макрорівні та суб'єктів господарювання на мікрорівні до функціонування у нестабільному зовнішньому економічному середовищі.

Тому розвиток фінансової системи повинен визначатися такими факторами:

- 1) реаліями еволюції економічних систем;
- 2) особливостями розвитку міжнародного суспільства;
- 3) фінансовими потребами економічних суб'єктів.

В основу розвитку фінансової системи доцільно покласти синергетичний підхід, який дозволяє знайти ефективні шляхи управління нестабільними системами (зокрема, й фінансовою системою). Цей підхід зорієнтований на пізнання закономірностей самоорганізації складних об'єктів в умовах хаотичного структурування.

За умов використання синергетичного підходу фінансова система повинна розглядатися як відкрита система, яка визначається зовнішнім та внутрішнім середовищем, що забезпечить їй:

- 1) самоорганізацію;
- 2) зв'язок із зовнішнім світом;
- 3) нелінійність.

Безперечними перевагами синергетичного розвитку фінансової системи

є забезпечення її спроможності оперативно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі економічних суб'єктів (зокрема, через урахування впливу випадковостей на розвиток суспільства і економіки), можливість формування грошових потоків з урахуванням існуючих та ймовірних фінансових потреб користувачів, узгодженість руху грошових ресурсів на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Пропоновану парадигму розвитку фінансів в умовах хаотично структурованої економіки схематично наведено на рис. 1.

Рис. 1. Парадигма розвитку фінансів у хаотично структурованій економіці

Грошові потоки в національній економіці можуть рухатися за трьома сегментами: сегмент приватних фінансів, сегмент державних фінансів і сегмент міжнародних фінансів.

Сегмент державних фінансів включає сукупність розподільчо-перерозподільних відносин, які виникають у процесі формування й використання фінансових ресурсів держави, призначених для забезпечення виконання функцій, покладених на неї державою [11]. Відповідно, в сегменті державних фінансів функціонують грошові потоки держави.

Грошові потоки сегмента приватних фінансів включають грошові накопичення, надходження, доходи, які формуються в процесі розподілу вартості валового внутрішнього продукту, інших джерел, що перебувають у власності або розпорядженні підприємств і які використовуються на розширене відтворення підприємницької діяльності й задо-

волення інших потреб суб'єктів господарювання.

Сегмент міжнародних фінансів включає відносини, що характеризують сукупність міжнародних фінансових ресурсів у їх русі. Відповідно, за цим сегментом функціонують грошові потоки міжнародного характеру.

Наступним кроком є формування системи управління грошовими потоками в національній економіці.

Найбільш універсальне та узагальнююче визначення категорії «система», надав О.Г. Старіш: «система – це відокремлена сукупність взаємодіючих між собою елементів, яка утворює деяку цілісність, володіє певними інтегральними властивостями, що дозволяє їй виконувати в середовищі визначену функцію» [6, с. 86].

Як зазначалось у попередніх працях [2, с. 152] системі притаманні ряд властивостей, серед яких основним є те, що всі елементи мають бути взаємопов'язаними між собою, причому сила зв'язків за потужністю переважає зв'язки

цих елементів з елементами, які не входять у цю систему.

Система управління грошовими потоками країни має включати сукупність усіх методів, інструментів, форм управління, сегментів грошових потоків. Суб'єктами системи управління грошовими потоками в національній економіці виступають органи державної влади, керований об'єкт – грошові потоки.

Узагальнені та систематизовані елементи (складові) системи управління грошовими потоками в економіці України наведено на рис. 2.

Розглянемо більш детально кожний елемент системи управління грошовими потоками в національній економіці.

У процесі руху грошові потоки країни можуть рухатися за трьома сегментами: приватних фінансів, державних фінансів і міжнародних фінансів.

Суб'єктами управління грошовими потоками України є органи стратегічного, оперативного управління та тактичного управління.

Рис. 2. Елементи (складові) системи управління грошовими потоками в економіці України

Так, стратегічне управління грошовими потоками країни є найвищим рівнем у системі управління, здійснює вплив на стратегію розвитку країни в особі органів стратегічного управління (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), відповідає за вирішення глобальних завдань розвитку фінансової системи країни.

Тактичне управління грошовими потоками країни в особі Міністерства фінансів України, Національного банку України, Антимонопольного комітету України, Митної служби України, Фонду державного майна України, Комісії з цінних паперів та фондового ринку України формує цілі, пов'язані з рухом коштів на період понад 1 рік, зокрема, розробку ефективних методик надходження та видатків коштів країни.

Оперативне управління грошовими потоками країни в особі Рахункової палати України, Державного казначейства України, Державної податкової адміністрації України, Головного контрольно-ревізійного управління України здійснюють реалізацію оперативних рішень щодо реального управління рухом коштів, аналізу, обліку та прогнозування коштів за короткий термін до 1 року (тиждень, місяць, квартал).

Форми управління. Виокремлюють чотири основні форми управління грошовими потоками країни: планування, організація, реалізація і контроль (моніторинг). У процесі планування проводиться оцінка перспективних обсягів надходження і витрачання коштів.

Організація грошових потоків пов'язана з операційною діяльністю й визначає її ефективність. Організація грошових потоків має бути адекватною стратегії розвитку країни. Від цього залежить реалізація цілей фінансової політики країни.

Реалізація грошових потоків передбачає впровадження затверджених засад фінансової політики управління грошовими потоками.

Контроль грошових потоків включає оцінювання ступеня виконання планових завдань щодо формування і вико-

ристання коштів, рівня рівномірності, синхронності грошових потоків і ефективності управління ними.

Інструментами системи управління грошовими потоками є фінансові методи і інструменти, нормативне та інформаційне забезпечення. Серед фінансових методів, що мають безпосередню дію на організацію, динаміку і структуру грошових потоків країни, можливо виокремити систему взаємозв'язків між державними органами влади та юридичними і фізичними особами, міжнародними кредиторами.

Фінансові інструменти об'єднують кошти, кредити, податки, форми розрахунків, інвестиції, ціни, векселі та інші інструменти фондового ринку, норми амортизації, дивіденди, депозити тощо.

Нормативне забезпечення складається з системи законодавчо-нормативних актів, встановлених норм і нормативів.

У свою чергу, інформаційне забезпечення – набір даних про стан обсягу і якості потоків грошових коштів країни, напрями руху грошових потоків.

Крім того, важливим є виокремлення механізмів системи управління грошовими потоками країни.

Механізми системи управління грошовими потоками України – це сукупність заходів та прийомів процесу управління, а також окремих складових, за допомогою яких здійснюється управління грошовими потоками країни (наприклад, державний бюджет, державний кредит, податкові ставки, податкові надходження, кошти юридичних та фізичних осіб тощо).

Для пізнання сутності реально існуючого складного об'єкта, процесу чи явища, яким без сумніву є грошові потоки національної економіки за різними сегментами, ефективним є створення відповідної моделі.

Сформовану модель системи управління грошовими потоками в економіці України наведено на рис. 3.

В основі побудови моделі управління грошовими потоками держави є система управління грошовими потоками України.

Рис. 3. Модель управління грошовими потоками в національній економіці (авторська розробка)

Запропонована модель управління грошовими потоками в національній економіці дозволяє чітко визначити мету управління грошовими потоками держави, визначити суб'єкти, які стоять в основі моделі управління. Об'єктом управління є грошові потоки в національній економіці, управління якими здійснюється через етапи управління. На кожному етапі управління виокремлюються інструменти, за допомогою яких здійснюється управління та елементи управління.

Управління грошовими потоками здійснюється через канали руху грошових потоків. Наприклад, рух коштів у вигляді фінансування чи розподілу коштів. Канали руху грошових коштів можливо поділити на вхідні і вихідні.

Висновки та перспективи. Таким чином, використання запропонованої моделі системи управління грошовими потоками в економіці України, яка базується на сформованій загальній парадигмі розвитку фінансів в умовах хаотично структурованої економіки та виокремлених елементах (складових) системи управління грошовими потоками в наці-

ональній економіці (суб'єкти управління, форми управління, фінансові інструменти та канали руху коштів), уможливує комплексне врахування різних рівнів і форм зв'язків між грошовими потоками на макро-, мезо- та мікрорівнях. Це сприяє посиленню їх цілісності й ефективності, можливості багатоваріантного руху грошових коштів у нестійкому економічному середовищі з урахуванням статистичних і динамічних законів та закономірностей, що має визначальний характер для загального розвитку сучасної фінансової системи та національної економіки загалом.

У подальших дослідженнях доцільно буде сформулювати модель функціонального управління грошовими потоками держави, оскільки за умови постійної взаємодії органів стратегічного, тактичного та оперативного управління можливо досягнути головної мети управління грошовими потоками країни – забезпечення фінансової рівноваги та стабільної платоспроможності країни шляхом оптимізації вхідних та вихідних грошових потоків та їх синхронізації в часі.

Список використаної літератури

1. Financial Crisis Illustrates Influence of Emotions, Behavior on Markets. – Режим доступу: http://www.pbs.org/newshour/updates/science/july-dec08/marketpsych_10-08.html
2. Kuznetsova S. The transformation of accounting systems in the chaotic economy structuring: The synergetic approach / S. Kuznetsova // Risk and Decision Analysis. Special Issue: Vol. 2: Behavioral Finance. – New York, IOS Print. – 2011. – Number 3. – С. 151–160.
3. Camerer Colin F. Advances in Behavioral Economics / Colin F. Camerer, George Loewenstein, Matthew Rabin. – Princeton University Press, 2004. – 767 p.
4. Richard H. Thaler. Advances in Behavioral Finance / H. Richard. – Princeton University Press, 2005. – 721 p.
5. Васильева Л. Система управління денежними потоками. – [Электронный ресурс]. – <http://www.management.com.ua/finance/fin193.html>
6. Старіш О.Г. Системологія: підручник / О.Г. Старіш. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
7. Кузнецова С.А. Синергізм в інформаційній перспективі державних та приватних фінансів: підходи та принципи / С.А. Кузнецова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – 1 (4). С. 203–210.
8. Скібіцька Л.І. Менеджмент: навчальний посібник / Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с.
9. Бертонеш М. Управление денежными потоками / М. Бертонеш, Р. Найт. – СПб.: Питер, 2004. – 240 с.
10. Системологія на транспорті: підруч.: у 5-ти кн.: Кн. 1: Основи теорії системи управління / за ред. М.Ф. Дмитриченка. – К.: Знання України, 2005. – 343 с.
11. Макаренко В.О. Побудова моделі фінансової системи України на основі системного підходу / В.О. Макаренко, І.О. Прищепнук // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 31–38.

Сформирована парадигма развития финансов в условиях хаотично структурированной экономики. Разработана модель движения денежных потоков по сегментам в национальной экономике. Обоснована модель системы управления денежными потоками национальной экономики в современных условиях ее хаотического структурирования.

Ключевые слова: управление национальной экономикой, денежный поток, управление денежными потоками, финансовая система, государственные финансы, международные финансы, хаотично структурированная экономика.

Paradigm of finance was formed in the chaotic economy structuring. Cash flow model developed by segments in the national economy. The model of cash management of the national economy grounded in modern terms its chaotic structure.

Key words: management of the national economy, cash flow, cash management, financial system, public finance, international finance, the chaotic economy structuring.

Надійшло до редакції 14.02.2012.